

XV. SLOVENŠTÍ BÁSNÍCI MEZI KLASICISMEM A ROMANTISMEM

V třicátých letech vystoupilo na Slovensku nové pokolení básnické. Byli to většinou odchovanci prešpurského lycea, evangeličtí kněží; při lyceu založili r. 1827 Společnost řeči a literatury československé, kde mimo jiné předčítali své překlady z latiny a řečtiny (srov. M. Pišút, *Počiatky básnickej školy Štúrovej*, 1938, str. 38 n.). Své básně ukládali hlavně do almanachů *Zory* (1835-40), *Plodů zboru učenců řeči československé prešpurského* (1836), *Hronky* (1836-8), *Jitřenky* (1840) a *Nitry* (1842-53). Začali vesměs jako klasicisté, ale časem se většinou přiklonili k romantismu, zvláště k tomu, jenž chtěl obrodit básnictví napodobením lidových písní, a aby se zcela přiblížili lidu, zaměnili pak spisovnou češtinu slovenštinou.

Klasicismu zůstali věrni bratři Godrové, Sloboda a Gasparides-Vladár. Profesor Michal Godra (1801-1874) skládal ještě latinské ódy (*Rizner*, II, str. 71), dále časoměrné epigramy v Martialově duchu (*ČČM* 4, 1830, str.156; *Zora* 1835, str. 280 a j.) a archilošské sloky (*Zora* 1835, str. 274 n.). Jednu sloku si sám vytvořil; obsahuje v 1. a 3. verši hexametr, v 2. daktylský tetrametr a v 4. daktylský trimetr, oba katalektické (*Zora* 1835, str.277 n.; 2, 1836, str. 226 n., 265 n.). Jeho bratr, evangelický farář Samuel Godra (1806-1873) uvedl svou kollárovskou „*Muzy Dceru*“ (1829) mottem z Horáce (C. IV 14, 27 n.) a mluvil tam o *Milku*, *Venuši*, *Muze* a *Fébovi*, v „*Původních mravních bajkách*“ (1830) následoval, arci nepřimo, *Ezopa* a v „*Epigramech čili Nápisech*“ (1857-8) napodobil někdy časomírou, jindy přízvukem *Martiala*. Ve dvou epigramech stavěl jasného *Homéra* a *Horáce* proti novým nesrozumitelným básníkům, romantikům; říká: „*Hloběji píšete nežli Homér a Horác nebo těmto | dost rozumím - rozumět vám ale sotvy mohu*“

(I, str. 11). Předzpěv k „Epigramům“ složil elegickými dvojveršími podle příkladu Kollárova. Farář Daniel Sloboda (1809–1888) jednak napodobil Horatiovy sloky (Zora 1835, str. 13 n, 182 n.; Hronka 1, 1836, 1, str. 35 a j.), jednak si vytvářel podle jejich vzoru vlastní (Hronka 2, 1837, str. bol n., 198 n.). Evangelický duchovní Jan Gasparides-Vladár (+ 1862) skládal ve svém neumělém „Básnickém sádku“ (1846–9) básně v saphických slokách a „choriambických pádech“ (byly to polo asklepiadské, polo alkajské strofy), dával jim motta z Horáce a často se ho dovolával v poznámkách, O Hollém napsal: „Pygmalion ten, co dal žití | mramoru - a strážný svatého ohně, | - až nebeským světlem co se Vesta svítí - | pomazaný Virgil...“ (I, str. 16).

Jiní básníci přecházeli od klasicismu k romantismu. Byli to především evangeličtí kněží, Karel Štúr a Karel Kuzmány, oba dobří znalci antiky, Štúr, jenž studoval rok v Berlíně, uveřejnil v Plodech několik básní s antickými náměty, většinou v časoměrných slokách horatiovských. V básni „Starobyli Řekové“ (str. 22 n.) naříká, že je vše podrobena času, i Řekové, kteří měli Homéra, Sokrata a Platona; nyní tam bydlí barbaři, ale Řekům vždy zůstane „čest.. nejsvětější“. Podobně říká v básni „Nad hrobem Homérovým“ (str. 26 n.), že Homér získal chválu nejen sobě, nýbrž i Achilleovi a že bude vždy blažit lidi. „Rozchod Hektora s Andromache“ (str. 28 n.) je rozvedení Schillerovy básně „Hektors Abschied“, v básni „Mé rozkoše“ (str. 34 n.) se srovnává „Slávy-dcera“ se starověkými věštitrny a v básni „Na odcházejícího Sokrata“ (str. 49 n.) se loučí Sokrates se svými přáteli, ale nenaříká, neboť se vrátí do své vlasti (srov. Plat. Krit. 44 A n.). Úvodem se malebně líčí večer antickými barvami:

Už s vozekvapným spřežením se nížil
nad horou Titan; sněhová Diana
vzhůru se pnoucí studenou si nesla
nad stropy lampu (str. 49).

Ale brzy potom se přiklání Štúr k subjektivní lyrice a k napodobení lidové písně.

R. 1857 přeložil v Hronce (2, str. 65 n.) Platonova „Faidona“ (Faedon aneb Poslední Sokratesovo o nesmrtnosti duše rozmlouvání). Byl to první český překlad celého spisu Platonova, většinou správný a ne otrocký, zájem o Platona snad vzbudil u Štúra Schleiermacher v Berlíně. Štúr se nebál měnit pořádek slov nebo vět, aby učinil překlad srozumitelným. Šťastně tlumočil řecké pojmy filosofické, na př. *ἀνδρεία* „mužnost“, „udatnost“, *σωφροσύνη* „střídmost“, *ἀνάμνησις* „rozpomínka“, *ἁρμονία* „souzvuk“, *νοῦς* „mysl“ *τὸ ὄν* „samá podstata“, *εἶδος* „umna“, *μορφή* „tvářnost“. Šťastně také zčeštoval přitakací úsloví v hovoru, na př. *παντάπασι* „ovšem“, *πῶς δ' οὐ* „jakoby ne?“, *ναί* „jistě“. Řecká jména vlastní někdy ponechává beze změny, jindy je polatinštoval neb počeštoval, na př. „Kebes“, „Delosu“, „Athénčané“, „Kritobul“, „Eschin“, „Beotie“, „Kocyt“, *νῆ Δία* „u Jupitera“ (str. 68), „u Perúna“ (str. 163). Složitý důkaz v 79 C překládá takto: „Nemluvili sme ale dávno již o tom, že duše, když ku považování něčeho užívá těla, jako zraku, sluchu aneb kteréhokoli jiného smyslu - jako zajisté znamená „užívati těla“, když pomocí smyslů něco poznáváme - tehdaž tělem potáhnuta bývá ku těm věcem, jenžto nejsou spořádány tak, aby nebyly složeny: a tu takovýchto věcí se dotýkajíc bloudí, překvapuje se a jakoby zpita se potácí?...“ (str. 140).

Kollárův přítel, farář v Bánské Bystrici a později profesor bohosloví ve Vídni, Karel Kuzmány (1806–1866) studoval na prešpurském lyceu (1822–1834) a v Jeně (1828–29). Poslouchal tam hlavně filosofa Friese a dějepisce Ludena, ale též filologa Eichstäda a poznal tam nejen nový humanismus, nýbrž i romantismus. Psal písně v lidovém tónu, překládal Mickiewiczze i Puškina a Máchovu smrt opěvoval elegickými dvojveršími. R. 1838 uveřejnil v Hronce (3, str. 260 n.) časoměrný překlad I. zpěvu „Iliady“ do češtiny, někdy slovensky zabarvené; je celkem věrný i básnický. Složená epitheta přejímal dílem od svých

předchůdců, na př. *γλαυκῶπις* „modrooká“ (Palkovič), dílem je obměňoval, na př. *ἀργυρότοξος* „stříbroluký“ (Nejedlý: „stříbrolučník“), dílem je nově tvořil, na př. *εὐκνήμις* „holéňovatý“, *ἠΰκομος* „krásnošticatá“, *λευκώλενος* „bělorámá“. Vlastní jména řecká celkem neměnil, na př. „Foibus“ n. „Foibos“, „Achilleys“, „Atreovič“, „Zeys“, „Hére“. Počátek přeložil takto:

O hněve, ó bohyně zpívej Pélevce Achilla
záhubném, jenž drahně Achaicům bídy nachystal,
množství též zmužilých i duší k Aidu předeslal
hardin, než je samé na žrádla připravil on psům
a ptákům všelikým - Zeysať vykonána to vůle. -
Od doby v níž se byli svarem rozterhli vadící
Atreovič, jsa kníže mužů, bozký i Achilleys (str. 260).

Že Kuzmány pilně čítal Homéra, vidíme i z jeho idylického spisu „Běly“ (Hronka 1, 1836, 1 str. 20 n.); je psána časoměrným hexametrem, jsou v ní hojná složená epitheta (na př.: „čistolepá“, „růžobarevný“, „velkovemenný“), stálá epitheta (na př. „bystrooká Běla“), Homérská úsloví (na př.: „řekla tak...“, „perutá slova“) a rozsáhlá srovnání (na př.: „Jako v neděli krásy když velkovemenné | spěšně večer podojí čeled', u vrat pak si zasedna...“, str. 21). Arci vedle Homéra naň tu působil i Voss a Goethe. Ve své pracovně v Bystřici měl Kuzmány sádrové poprsí Homérovo a na stěnách obrazy s výjevů z jeho básní (srov. P. Bujnáč, Karol Kuzmány, 1927, str. 160).

V pojednání „O kráse“ (Hronka, 1, 1836, 3, str. 61 n.) se dovolával nových humanistů Lessinga, Winckelmana a Schillera, citoval Ciceronův výrok o kráse (De off. I 15), obsahující odkaz na Platona (Faidr. 250 D.) (str. 66), ale nesouhlasil s Platonem, že by byla krása v ideách, a v duchu Friesově učil, že si krásu předmětu uvědomujeme svým citem (str. 67 n.). Ve výkladu o básnictví prohlašoval za největší lyriky Horatia a Goetha, za největšího epika Homéra a za největší dramatiky Sofoklea, Shakespeara a Schillera (str. 72). Avšak neulpíval na antice a stavěl se proti těm Němcům, kteří „majíce mozky své řečtinou a latinčinou zauděné“ nepokládají Vossovu „Luisu“ a Goethova „Hermana“ za idylu; sám říká, že *εἰδύλλιον* značí „obrázek“ a ten může být ze selského i městského života (str. 35),

Ve filosofickém románu Kuzmányově „Ladislav“ (Hronka 3, 1838, str. 32 n.) vykládá vychovatel Luboš, že našemu lidu není nic po Amoru a Musách, že časoměrné ódy, epy a elegie nejsou četbou pro celý národ, nýbrž jen pro ty, kdo prošli nenárodnými školami, a nad ony skladby staví národní básně, k nimž počítá též „Iliadu“ (str. 45 n.). Dále rozmlouvá Ladislav a jeho přítel Konrád o antičnosti a romantičnosti (byl to oblíbený námět u romantiků): antické básnictví hledá krásu v prostotě, směřuje k plastičnosti a líčí život, jak má být podle ideje (umný), romantické básnictví hledá krásu v rozmanitosti, směřuje k malebnosti a líčí život, jaký je (str. 57 n.); cílem řeckých sochařů, malířů i básníků byla krása, jak dokázal Lessing v „Laokoontu“ (str. 61). Při vatře pod Kriváněm se přednášejí básně v přízvučných i časoměrných slokách. Z Říma posílá Ladislav dopis, v němž nazývá sousoší Laokoonta „věčným učitelem a celou akademií sošnictví“ (str. 230). Byl též v Řecku, kdysi nejslavnější ze všech zemí, nyní osvobozené od turecké nadvlády, děkuje národům, které přispěly Řekům v svatém boji, a vypráví, že slzival chodě tamními kraji (str. 246 n.). Z Řecka odešel do Srbska a zpěvy o královi Markovi prohlašuje za srbskou „Iliadu“ (str. 248).

Mimo Homéra a Platona uctívané novými humanisty přinesla Hronka ještě několik překladů z Horatia; byly dílem mladých Slováků, ještě gymnasistů nebo bohoslovců. Bohuslav Nosák (1818-1877), Jan Hoznek a Ondřej Ďurček (1816-1878) přeložili každý po jedné ódě (I, 3; 4; III 8) (Hronka 1, 1836, 1, str. 38 n.; 2, str. 65 n.), Bohdan (Samo) Hroboň (1820-1884) přeložil tři ódy (II 2; 3; III 3)

(t. 1, str. 40 n.; 2, str. 64 n.; 3, 1838, str. 113 n.) a Ctibor Zoch (Cochius, 1815-1865) 18. list I. knihy (t. 1, 1836, 3, str. 53 n.). Překládali vesměs časomírou, nejobratněji Nosák a Hoznek; jeho překlad se začíná:

Ostrou teď zimu již ztápí jaro svým tichým větříkem;
z břehů a táhne stroj suché koráby:
už neteší dobytek se chlévu, ni ohni svému rolník,
aniž se louka víc mrazem šeřívá (t. 1, 1836, str. 39).

I tito básníci skládali časoměrné hexametry, elegická dvojverší a horatiovské sloky; Hroboň sepsal hexametrem vergiliovské idyly „Zpěvomil a Jaroslav“, „Jaroslav“, oslavující přírodu, vlast a lásku (Plody, str. 100 n.), a Nosák složil podobnou „Selánku“ (t. str. 107 n.). Ale později opustili klasicismus, psali filosofické a vlastenecké básně i básně v lidovém tónu a překládali z nových jazyků. Hroboň, jenž studoval v Halle (1842-1843), vykládal v článku „O slovénčině“ (z 1843; Slov. pohl. 1, 1847, 2, str. 77 n.) v duchu Hegelově, že na východě ještě nebylo pravé krásy, neboť je tam myšlenka zmatená, chaotická, že se ona krása po prvé uskutečnila u Řeků jako souměrná myšlenka, souhlas duše s tělem, a v romantismu viděl ještě „vyšší vyvinutí ideálu krásy“.

Jako Karel Štúr byl i jeho bratr Ľudovít Štúr (1815-1856) od studentských let milovníkem antiky a začal jako klasicista. R. 1836 předčítal v prešpurské Společnosti svůj překlad 130 veršů „Iliady“ (srov. Pišút, str. 125) a v Plodech (str. 94 n.) i v Hronce (1, 1836, 2, str. 3 n.; 3, str. 5) uveřejnil ódy v horatiovských slokách s ohlasy antické slovesnosti a mythologie; později, r. 1840 vydal v Musejníku (14, str. 176 n.) časoměrnou selanku po způsobu Hollého a k jeho počtě. Ale do antických slok vkládal již romantické city (Plody, uv. m.), zároveň uveřejňoval básně v lidovém i v byronském duchu a r. 1839 radil v dopise Škultétymu, aby nenapodoboval řecké a latinské básně, nýbrž Královédvorský rukopis, slovanské národní písně a pověsti (J. M. Hurban, Ľ. Štúr, I, 1928, str. 199 n.). R. 1838-1840 studoval v Halle mimo jiné u jazykozpytců Boppa a Potta. Po svém návratu zastupoval v letech 1840-1843 Palkoviče na prešpurském lyceu a v soukromých hodinách večerních vykládal řecké klasiky, zejména Homéra; při tom uvažoval o kráse (srov. S. Š. Osuský, filozofia Štúrovcov I, 1926, str. 55, 59, 165, 172 n.). V svých přednáškách o filosofii dějin (1842-1843) se dovolával antických dějepisců i filosofů (t. str. 73 n.); s Hegelem učil, že na prvním stupni, na východě, byl duch sevřen přírodou, na druhém stupni, v Řecku, našel individuální duch sebe v krásném opojení s přírodou a v Římě se zjevil abstraktní duch (t. str. 78 n.), jindy vykládal, že se v antickém světě uskutečnila idea krásy, ve světě románsko-germánském idea pravdy a v slovanském světě se uplatní idea dobra (t. str. 55). V nedokončeném pojednání „Azia a Evropa“ (Tatr. 2, 1841, 1, str. 33 n.) dokazoval, že se vzdělanost šířila z Asie do Evropy přes Řecko a měl za možné, že Orfeus přenesl z Asie do Thrákie básnictví, přelaviv se přes Hellespont (str. 45).

Později, v úvodní části svého spisu „O národních písních a pověstech plemen slovanských“ (1853), mluvil o řeckém umění, zvláště básnickém. Podle Hegelových přednášek o estetice rozlišoval trojí umění; symbolické (východní), v němž má příroda převahu nad duchem (ideou), klasické (řecké), v němž je obé v rovnováze, a romantické (křesťanské), v němž má duch převahu. Proto Řekové zobrazovali bohy v lidských podobách a jejich básníci odvozovali lidské jednání z přirozených pohnutek. Achilleus nejde do boje z povinnosti, nýbrž že chce ukázat svou sílu, straní se boje, když je uražen Agamemnonem, znova se dává do boje, aby pomstil svého miláčka Patrokla, a ze soucitu vydá Priamovi Hektorovu mrtvolu. Antigona pohřbí svého bratra ne proto, že to pokládá za povinnost, nýbrž že je svázána s bratrem pokrevním svazkem.

Ve spise „Das Slaventum und die Welt der Zukunft“ (ps. 1853, vyd. 1857 v ruském překladě) tvrdil Štúr opět podle Hegela (Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte), že nebylo u Řeků asijského poddanství, že měli otroky, aby

se mohli sami věnovat státním věcem, že jednali svobodně a dobře ne z vědomí povinnosti, nýbrž z volného popudu (str. 55 vyd. J. Jiráskova) a že podlehli, když se odvrátili od svého ideálu, krásy (str. 43). Také Římané byli zprvu svobodní a pak propadli despotickým panovníkům (str. 56).

Podobnou cestou šli Štúrovi přátelé. Evangelický farář Michal Miloslav Hodža (1811-1870) nejprve skládal časoměrné epigramy (Plody, str. 52, 104), později vlastenecké, filosofické a církevní básně. V „Deníku“ (1855) stavěl proti sobě starý, předkřesťanský názor světový a nový názor křesťanský. Vrchol starého viděl v Platonovi a Aristotelovi, avšak celou řeckou filosofii prohlašoval za „estetické zjevení tajemství Babylona“, za krásnou obměnu asijsko-egyptské mystiky (Osuský, III, 1932, str. 268 n.). Podobně pokládal řecké náboženství za obměnu babylonsko-egyptského: řečtí bozi jsou utvořeni podle lidského obrazu, kdežto v židovství je člověk obrazem Božím (str. 271 n.). Také v „Slovotách“ pravil, že řeckým ideálem nebyl boho-člověk (Kristus), nýbrž člověko-bůh. „Samočlověk Grék je hriech“ (str. 298) a řečtí bozi byli zbožnění Satani (str. 306). Farář a gymnasijsní ředitel August Horislav Škultéty (1819-1892) psal v mládí ódy v alkajských a antických slokách časoměrných (Hronka 2, 1837, str. 255 n.; 3, 1838, str. 189 n. a j.), popisnou báseň „Ráno, večer“ v časoměrných hexametrech (Básně, 1840, str. 26 n.), elegie „Loučení“ v dvojverších (t. str. 48 n.), ale též básně v lidovém tónu a později se k němu zcela přimkl. Kněz Josef Miloslav Hurban (1817-1884) byl od počátku oddán romantismu, ale přece napsal několik časoměrných epigramů (Sokol 1, 1862, str. 93, 254). R. 1841 se vyslovil v dopise Škultétymu proti antickým básním v Zoře, ježto urážejí „paní a panny naše“ i proti všem básním Hollého (srov. A. Mráz, Dejiny slovenskej literatury, 1948, str. 148 n.). V „Prechádce po Pováskom svete“ (Nitra 2, 1844, str. 177 n.) vykládal podle Hegela, že v Řecku poznal duch sebe: Oidip srazil Sfingu, tím se ukončila symbolická forma a nastala forma klasická.

Z Hegelovy filosofie vycházel též mladý básník Mikuláš Dohnány (1826-1852), když r. 1845 vykládal v Levoči o dramate (Slovo o dramate slovanskom; Sokol 2, 1861, str. 93 n.). Chválil řecké drama s jeho plastickými, ušlechtilými postavami a vysvětloval jeho velikost velikostí řeckých dějin, ale nedával je za vzor Slovanům, poněvadž v něm vládne Osud, a ten srazil Kristus. Stejně nedoporučoval germánské drama s jeho subjektivností a rozervaným duchem (Shakespeare). Na Dohnányho navazoval Petr Záboj Hostinský (vl. Kellner, 1823-1873) v posudku Ormisova „Mátaje“ (Sokol Paulíny-Todhův 1, 1862, str. 206). Říkal, že se u Řeků rozvila idea krásy v sochařství, u Románů a Germánů v malířství a hudbě, u Slovanů v básnictví; řecké básnictví vrcholí v epice, románsko-germánské v lyrice, slovanské v dramate. V řeckém dramate jedná člověk jako individuum, v románsko-germánském jako subjekt, v slovanském jako osoba. Podnětem činu je v řeckém dramate cit, v románsko-germánském myšlenka a v slovanském vůle. Řeckého člověka určuje osud, románsko-germánského idea, slovanského Bůh a cílem je u Řeků krása, u Germánů a Románů pravda a u Slovanů dobro. Východiskem je Dohnánymu i Hostinskému Hegelovo učení o střídání světa východního, řecko-římského a germánsko-románského.

Největší ze štúrovských básníků, farář Samo Chalupka (1812-1853) skládal své rané básně v horatiiovských slokách (Plody, str. 19, 32 n. atd.) a užíval v nich hojných složených epithet podle Homérova vzoru, na př. „sněhorouchá“, „zlatokřídľý“, „zemotřasný“ (str. 32 n.). V básni „Sappho“ (str. 37 n.) líčil básničku, jak jí „jedoslaký“ šíp pronikl ňadra, když po prvé spatřila Faona, jak po něm marně touží a chce proto zemřít; je to námět zpracovaný Ovidiem (Her. 15) a ovšem i Grillparzerem (1817). Ale již před těmito klasicistickými básněmi psal Chalupka v lidovém tónu a později se mu úplně oddal. K jedné ze svých vlasteneckých básni „Mor ho“ (1864) vzal látku z římských dějin. Vypráví, jak přitáhl římský císař k Dunaji a žádal slovenské poselstvo, aby se mu Slované podrobili. Poslové se pustí do boje s římskou mocí a jsou pobiti. Jsou líčeni jako lidé pohostinní k cizincům, ale ochotně umírají za vlast; jejich heslem je „Svoboda a sláva“. Římský císař je pyšný - několikrát se praví, že sedí na

zlatém stolci - a panovačný. Základem Je Ammianovo vyprávění (XIX 12) o boji císaře Constantia r. 359 se Sarmaty (ti byli ztotožňováni se Slovy); jejich poslové se prý vrhli na císaře s válečným heslem „marha, marha“. Tento námět zpracoval Chalupka třináctislabičným rýmovaným veršem podle polského vzoru.

Kollárův ctitel, učitel Ľudovít Žello (1809-1873) uvedl jako Kollár své přízvučné a rýmované „Básně“ (1842) elegickými dvojveršími. V své vlastenecké epopeji „Pád Miliducha“ (ps. 1843; Lipa 2, 1862, str. 1 n.) vzýval podle Homérova a Vergiliova vzoru Musu („Nebeskou Umku“, str. 83), užíval hojných srovnání, stálých epithet (na př. „stolice zlatá“) i epithet složených (na př. „noha bystrotuhá“, str. 8) a stálými úslovími uváděl přímé řeči (na př.: „Takto král mlúvi,“ str. 11), ale duch básně je romanticky vzrušený. V epose „Rastislav“ (Orol 2, 1871; 3, 1872; 6, 1875) se zcela vzdálil od antických vzorů stejně jako v svých menších básních vlasteneckých.

Věrnější klasicismu byl Jonáš Záborský (1812-1876); studoval v Halle, byl zprvu evangelickým, později katolickým knězem a r. 1849-1850 byl profesorem řecké řeči a literatury při košické akademii. V mládí skládal ódy v hexametrech (Hronka 2, 1837, str. 106 n.) a horatiovských slokách (t. 1, 1856, 1, 41 n.; 2, 1837, str. 17 n.; Zora 2, 1836, str. 220 n.) a v „Bajkách“ (1840) volně zpracoval prózou nebo přízvučným veršem krylovovským nejznámější bajky Ezopovy anebo je napodobil. Svě „Žehry“ (1851) uvedl mottem z Pindara (Pyth. 3, 21 n.), které metricky přeložil („Jsou mezi lidmi ti nejvíc práznomyselně hrdí...“), a pojal do nich své starší bajky, dále „dumy“, t. j. oslavné, reflexivní, vlastenecké a milostné ódy v časoměrných strofách Horatiových, v anakreontských verších a v elegických dvojverších, dále listy v hexametrech nebo v elegických dvojverších, a to jednak listy přátelům, jednak listy „hrdinské“ (t. j. heroidy), na př. „Zigmund císař Žižkovi“ (str. 109 n.). „Mariana Götemu“ (str. 118 n.), konečně „Žihadlice“, t. j. epigramy v časoměrných dvojverších. V ódách je hojně antických motivů, na př.: „rozsyp... pustých po Tatrách, jak Medea | svého mořem členy sála bratra|... Vzešlé se zvrtné slunce zase k tylu|, jak svých Thyest když lebmi dítek| čestovaný stolovat' byl uzřen“ (str. 43). „Žihadlice“ mají pravý vtíp Martialův, na př.: „Politikovi. Publius od pluha byl povolán k správě obce římský. | Cesta opačná by svědčila dobře tobě“ (str. 122). Filologické vzdělání spisovatelovo se projevuje v epigramu „Dissena výklad Pindara.“ „Pindara bys pochopil, zaopatři si Dissena výklad. | Bys pak ten rozuměl, kup si knihovnu celou“ (str. 121). Naráží se na L. Dissenovo vydání Pindara (1830).

Proti klasicismu „Žehrů“ vystoupili štůrovci Dohnány (Slov. pohl. 1, 1851, str. 185 n.) a Jal Kalinčák (1812-1871) (t. str. 191 n.). Oba vytýkali Záborskému otrocké napodobení Horáce. Kalinčák staví proti sobě řecké a germánsko-románské myšlení: u Řeků byl hlavním činitelem vnější svět, v germánsko-románském básnictví svět vnitřní a tím směrem má jít i slovenské básnictví. Z Gervinových dějin německého písemnictví vidíme, že básnictví upadalo, kdykoli napodobili Němci antické vzory. Slovenští básníci nesmějí napodobit Horáce, nýbrž Slovy, ukrajinské dumy, Mickiewiczze, Puškina, Rylejeva, Zaleského. Záborský se hájil (Slov. nov. 3, 1851, č. 78 n.; 4, 1852, č. 9 n.): Dohnánymu namítal, že Řekové raději idealisovali dobrou než zlou stránku svých mužů, a proto vytvořili tolik velebných povah, proti Kalinčákovi tvrdil, že je v literatuře oprávněn jak antický, tak romantický ideál. Sám pak pokračoval v skládání časoměrných epigramů (Sokol 1, 1862, str. 333) i ezopských bajek (t. 2, 1863, str. 97 n. atd.).

Své názory na básnictví potem soustavně vyložil v dvou člancích: „Shovor drotára Fedora so šafranikom [barvířem] Trnkou o básnictve“ (Pešťbud. ved. 2, 1862, č. 28 n.) a „Rozmluva o básnictve“ (Sokol 2, 1863, str. 451 n. a d.). Jsou to platonské hovory; prvý se odehrává na faře, druhý podává tytéž myšlenky často týmiž slovy, je však přenesen do krčmy. Drotár Fedor i farář Bratoševič nejsou ani pro klasicismus, ani pro romantismus, nýbrž pro „život, skutečnost a zdravý rozum“; básník má hledět k potřebám svého lidu, má sám plakat a

se smát, když má plakat a se smát jako čtenář. Farář i drotár nechtějí ani Vergiliovy bohy, ani přemělé verše římské, ani „plody horečky“ romantiků. Žádají epos podobné Homérovu s látkou evangelií. Drama má mít jediný děj; tím je zaručena jednota času i místa. Lyrikům nemá být vzorem mythický, rozvleklý Pindar, nýbrž stručný a vtipný Horác, ale mají hledět k dnešku. Je zbytečné napodobit Theokritovy a Vergiliovy idyly; náš lid dobře líčí pastýřský a rolnický život. Popis přírody a lidského těla má být stručný. Časomíra je strojená a jen vzdělanec má z ní požitky, rým vede k myšlenkovým záplatám; nejlepší je národní verš srbských písní a Královédvorského rukopisu. Na počátku nechť si učení básník prozaický načrt. Avšak „Genius tvoří sebe pravidlá sám“.

Záborského poetika je eklektická: opírá se o Aristotela (jednota děje, prozaický náčrt), Horáce (rozumnost, pláč a smích), Lessinga (stručný popis), Kanta (genius) a někdy se kloní ke klasicismu (rozumnost, jednoty), někdy k romantismu (lidové básnictví), někdy k realismu (líčení skutečnosti). V pozdějších letech rozšířil Záborský svou „Rozmluvu o básnictve“, ale neuveřejnil ji (rukopis je v knihovně Národního musea, I F 25, a otiskl jej mimo poslední kapitolu D. Chrobák spolu s „Dobrodružstvem v Kocourkově“ 1934, str. 163 n.). V tomto rozšířeném zpracování se právem staví Záborský, mluvě o epice, proti německým učencům (Wolfovi a j.), domnívajícím se, že vznikly Homérovy eposy sestavením samostatných zpěvů, ukazuje na jejich jednotu, ale připouští, že v nich bylo užito národních pověstí. Chválí Homérovy básně, že jsou alegorické, zobrazujíce přírodní mocnosti, zvláště zápas zimy a léta, a Vergilia staví - shodně s německými badateli - hluboko pod Homéra, ježto ho suše napodobil a neužil alegorie. Ani indický epos nemá Homérovy plastičnosti a Hollého epepeje stojí daleko za Homérovými, blíží se však Vergiliovi (str. 182 n.).

Zároveň s „Rozmluvou“ vydal Záborský ukázkou ze svého náboženského eposu „Vstúpenie Krista do pekiel“ (Sokol 2, 1863, str. 50 n.). V něm líčí, jak archanděl Uriel ukazuje v podsvětí Homérovi, Sapfě, Demokritovi, Perikleovi, Aristotelovi, Archimedovi, Vergiliovi a jiným řeckým i římským „výtečníkům“ vynálezy 19. století; tyto „výtečníky“ chce sv. Duch získat skrze Uriele pro víru a spásu. Perikles tam upozorňuje na „nakopenie | vo nemnohých rukách kapitálov“ (str. 51) a Uriel říká Vergiliovi, že u něho pohřešuje nová kritika ducha a že ho drží jen škola (str. 52). V svých pozdějších povídkách a dramatech se přiklonil Záborský dílem k realismu, dílem k romantismu (v shakespearovských hrách).